

BOLALAR O‘YINCHOQLARI TAYYORLASHDA FOYDALANILADIGAN MATERIALLARGA QO‘YILADIGAN GIGIYENIK TALABLAR

Suyundikova Zilola Bahrom qizi

Toshkent tibbiyot akademiyasi 2-bosqich talabasi

Anvarova E‘zoza Yanvar qizi

Toshkent tibbiyot akademiyasi 1-bosqich talabasi

Annotatsiya: Bolalarning hayotiy faoliyati va tarbiyasida muhim o‘rin tutgan o‘yinchoqlarning bola idrokini rivojlantirishdagi ahamiyati, salomatlik holatiga ta‘siri, ularning turi, sifati, xavfsizligi singari qator jihatlari bevosita o‘yinchoqlar tayyorlanadigan xomashyo, materiallarga bog‘liq bo‘ladi. Shundan kelib chiqib o‘yinchoqlar tayyorlanadigan materiallarga qo‘yiladigan gigiyenik talablar doirasida ishlab chiqarish jarayonini to‘g‘ri tashkil etish uchun avvalo mazkur talablardan atroflicha boxabar bo‘lish maqsadga muvofiqdir.

Kalit so‘zlar: organoleptik ko‘rsatkichlar, akustik detsibel, geometrik oktavalalar, tabiiy radionuklidlar, solishtirma samaradorlik darajasi, ekvivalentlik darajasi, impulsli tovush, sanitariya qoida va normalari N°0354-18, to‘yinganlikning ruhsat etilgan me‘yori, migratsiya ruhsat etiluvchi miqdori.

Bolalar o‘yinchoqlarini ishlab chiqarish uchun foydalaniladigan mahsulot, xomashyo va materiallarning fizik, kimyoviy, biologik, texnik, toksikologik, radiatsion xususiyatlari bolalar hayoti va faoliyatida ajralmas o‘rin tutadi.

Bolalar o‘yinchoqlarining gigiyenik xavfsizligiga qo‘yiladigan talablar quyidagilardan iborat:

1. Organoleptik ko‘rsatkichlar (hidi, yoqimsiz ta‘mi);
2. Fizik omillar (tovush darajasi, elektro statik maydon kuchlanganligining darajasi, elektr magnit maydon kuchlanganligining darajasi, radiochastota diapazoni,

elektr magnit maydon kuchlanganligi darajasi, infraqizil nurlanish integral oqimining intensivlik darajasi, mahalliy titrash darajasi, tabiiy radionuklidlarning aktivligi solishtirma samaradorligi);

3. Sanitar-kimyoviy ko'rsatkichlar (namuna muhitida zararli kimyoviy moddalar tarqalishi, matriallar kimyovi tarkibini aniqlash bilan bog'liq bo'lgan ro'yxat va bolalar o'yinchog'idan ajralib chiqadigan zararli kimyoviy moddalar me'yor);

4. Toksikologik-gigiyenik ko'rsatkichlar (shilliq qatlamda qichishish hosil qilishi, toksiklik ko'rsatkichi);

5. Bolalar o'yinchoqlari tarkibida bo'lishi taqiqlangan va konsentratsiyasi bolalar o'yinchog'ida yoki uning tarkibiy qismlarida 100 mg/kg dan oshsa, bolalar o'yinchoqlarining tamg'alarida ko'rsatilishi lozim bo'lgan allergiya chaqiruvchi aromatizatorlar ro'yxati;

6. Mikrobiologik ko'rsatkichlar.

Yuqoridagi ko'rsatkichlarni alohida holatda ko'rib chiqadigan bo'lsak, bunda:

4. Organoleptik ko'rsatkichlar: tabiiy sharoitda va suvli muhitda bolalar o'yinchog'i hidi intensivligi:

a) 1 yoshgacha bo'lgan bolalarga mo'ljallangan o'yinchoqlarda 1 balldan oshmasligi kerak;

b) 1 yoshdan katta bo'lgan bolalar uchun bu ko'rsatkich 2 balldan oshmasligi kerak;

c) suvli muhitda hidining namunaviy intensivligi 3 yoshdan katta bolalar uchun bolalar o'yinchoqlarida 2 balldan oshmasligi kerak;

d) 3 yoshgacha bo'lgan bolalar uchun mo'ljallangan o'yinchoqlarda va og'iz bo'shlig'i bilan to'g'ridan to'g'ri aloqada bo'luvchi bolalar o'yinchoqlarida hosil bo'ladigan yoqimsiz ta'mning intensivligi 1 balldan oshmasligi kerak.

b) Fizik omillar:

1. ovoz chiqaruvchi bolalar o'yinchoqlarining tovushlari ekvivalentlik darajasi (sport o'yinlari modellaridan tashqari) quyidagi qiymatlarga teng bo'lishi

talab etiladi: 3 yoshgacha bo‘lgan bolalar uchun — 60 dBA (dBA — akustik detsibel); 3 yoshdan 6 yoshgacha bo‘lgan bolalar uchun — 65 dBA dan yuqori bo‘lmasligi kerak; 6 yoshdan katta bolalar uchun — 70 dBA dan yuqori bo‘lmasligi kerak;

2. impulsi tovush chiqaruvchi bolalar o‘yinchoqlaridan boshqa ochiq havoda o‘ynaladigan bolalar o‘yinchoqlari tovushining ekvivalentlik darajasi 75 dBA dan yuqori bo‘lmasligi kerak;

3. bolalar o‘yinchoqlari tovushining eng yuqori darajasi quyida keltirilgan ko‘rsatkichlarga muvofiq bo‘lishi kerak: 3 yoshgacha bo‘lgan bolalar uchun — 70 dBA dan yuqori bo‘lmasligi; 3 yoshdan 6 yoshgacha bo‘lgan bolalar uchun — 75 dBA dan yuqori bo‘lmasligi; 6 yoshdan katta bolalar uchun — 80 dBA dan yuqori bo‘lmasligi; ochiq havoda o‘ynaladigan bolalar o‘yinchoqlari tovushning

4. eng yuqori darajasi 85 dBA dan yuqori bo‘lmasligi kerak; impulsi tovush chiqaruvchi bolalar o‘yinchoqlarining eng yuqori tovush chiqarish darajasi 90 dBA dan oshmasligi kerak;

5. bolalar o‘yinchoqlari yuzasidagi elektr statik maydon kuchlanganligi darajasi 15 kV/m dan oshmasligi kerak;

6. radio boshqaruvli, elektron va elektrotexnik bolalar o‘yinchoqlari tarqatadigan elektr magnit maydonlarining kuchlanganlik darajasi, chastota oralig‘i: 0,3 kHz dan 300 kHz gacha oraliqda o‘zgarganda 25 V/m dan; 0,3 MHz dan 3 MHz gacha oraliqda o‘zgarganda 15 V/m dan; 3 MHz dan 30 MHz gacha oraliqda o‘zgarganda 10 V/m dan; 30 MHz dan 300 MHz gacha oraliqda o‘zgarganda 3V/m dan; 0,3 dan 300 GHz gacha oraliqda o‘zgarganda 10 μ W/cm² dan oshmasligi kerak.

7. bolalar o‘yinchoq‘ida sanoat chastotali (50 Hz) elektr toki hosil qiladigan maydonning kuchlanganlik darajasi 0,5 kV/m dan oshmasligi kerak;

8. infraqizil nurlanish integral oqimining intensivlik darajasi 100 W/m² dan oshmasligi kerak;

9. tebranish manbaiga ega bo‘lgan o‘yinchoqlarda o‘rtacha geometrik oktavalor oralig‘idagi 8 Hz va 16 Hz chastotalar uchun mahalliy tebranish darajasi 63

dB dan oshmasligi kerak, 69 dB bo‘lganda — 31,5 Hz, 75 dB bo‘lganda — 63 Hz, 81 dB bo‘lganda — 125 Hz, 87 dB bo‘lganda — 250 Hz, 93 dB bo‘lganda — 500 Hz, 99 dB bo‘lganda — 1000 Hz chastotalarga ega bo‘ladi. Tebranish tezlanishining to‘g‘rilangan darajasi 66 dB dan oshmasligi kerak;

10. tabiiy materiallardagi tabiiy radionuklidlarning va bolalarning ijodiy o‘yinlarining jamlanmalari tarkibiga kiruvchi, ulardan tayyorlangan mahsulotlarning solishtirma samaradorlik darajasi 370 Bq/kg dan oshmasligi kerak.

O‘yinchoqlar ishlab chiqarishda o‘yinchoqlar tayyorlash uchun ruhsat etilgan xomashyo, materiallar ro‘yxatiga kiritilgan yoki gigiyenik baholashdan o‘tgan va tegishli qonun-qoidalarga binoan tasdiqlangan polimer materiallar: polistirol, polietilen, polipropilen, PXV, dakril, sevilen, viniliskoja, ftorolon va boshqalar, polimer plyonkalar: polivinilxloridli, polietilenli, polietilenpoliamidli, sellofan va boshqalar, rezina, kauchuk, shuningdek loklar, bo‘yoqlar, emallar kabilar ishlatiladi.

O‘yinchoqlar ishlab chiqarishda materiallarning sanoat chiqindilaridan(ikkilamchi qayta ishlash) foydalanishga ruhsat beriladi. Bolalar o‘yinchoqlarini ishlab chiqarishga ixtisoslashtirilmagan korxonalaridan keladigan sanoat chiqindilaridan faqat sanitariya-epidemiologiya xizmati tashkilotlari bilan maslahatlashilgan holda foydalanishga ruhsat etiladi. O‘yinchoqlarni tayyorlashda chiqindi latta-puttalar, tabiiy mo‘yna va charm (3 yoshgacha bo‘lgan bolalar uchun mo‘ljallangan o‘yinchoqlarda) parchalari, daraxt po‘stlog‘idan foydalanish man etiladi. Bolalarning labiga tegib turuvchi puflab chalinadigan musiqiy o‘yinchoqlar va shiqildoqlar namlikni shimmaydigan, oson dezinfeksiyalanadigan materiallardan tayyorlanishi lozim.

O‘yinchoqlar tarkibida og‘ir materiallar(bariy, kadmiy, xrom, qo‘rg‘oshin, simob, selen)ning mavjud bo‘lishi gigiyena talablariga muvofiqlanadi. O‘yinchoqlardan monomerlar, plastifikatorlar, rezinaning murakkab birikmalari ajralib chiqmasligi va ularning mahsulotlari oziq-ovqat mahsulotlari bilan aloqada bo‘luvchi buyumlar uchun yil qo‘yiluvchi migratsiya miqdori yoki atmosfera havosi

uchun TREM(to‘yinganlikning ruhsat etilgan me‘yori) dan oshib ketuvchi to‘yinmalarga aylanmasligi lozim. O‘yinchoqlarga qo‘yiladigan gigiyenik talablar sanitariya qoida va normalari N°0354-18 ga muvofiq baholanadi. Mazkur qonuniy hujjat talablariga nomuvofiq o‘yinchoqlarni ishlab chiqarish, aholi orasida tarqatish, sotish qat‘iy man etiladi. Agar bolalar o‘yinchog‘i gigenik xavfsizlikka tekshirilayotganida nazorat qilinadigan birorta ko‘rsatkichi mos kelmasligi tasdiqlangan taqdirda, bolalar o‘yinchog‘i bo‘yicha bundan keyingi har qanday tadqiqotlar to‘xtatiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Bolalar va o‘smirlar gigiyenasi. Prof.G.I.Shayxova tomonidan tahrir qilingan.-Toshkent, 2004.
2. Bolalar va o‘smirlar gigiyenasi amaliy mashg‘ulotlari uchun uslubiy qo‘llanma (1-2 qismlar)-Toshkent, 1991, 1992.
3. Gigiyena. Prof.Demidenko tahriri ostida.
4. Ismoilov.M.N Bolalar va o‘smirlar gigiyenasi. Ibn Sino nashriyoti-Toshkent, 1994.
5. Kardashenko.V.N Rukovodstvo k labaratornim zanyatiyam po gigiyene detey i podrostkov. -M.: 《Meditcina》 , 1998.
6. Komilga.R.T Unifitsirovannaya metodika issledovaniya otsenki fizicheskogo razvitiya detey i podrostkov. T.1998.